

Sınıf Öğretmeni Adaylarının Üstün Yetenekli Birey ve Özel Eğitim Kavramlarına İlişkin Algıları

Ahsen Seda Bulut

DOI:10.29299/kefad.2018.19.03.015

Makale Bilgileri

Yükleme:22/02/2018 Düzeltme:09/07/2018 Kabul:11/09/2018

Özet

Bu çalışmanın amacı sınıf öğretmeni adaylarının üstün yetenekli birey ve özel eğitime ilişkin algılarının metaforlar yoluyla incelenmesidir. Çalışma 2015-2016 eğitim-öğretim yılında Marmara bölgesinde bulunan bir devlet üniversitesinde yürütülmüştür. Katılımcılar sınıf eğitimi anabilim dalında öğrenim gören 3. ve 4. sınıf düzeyindeki 102 öğretmen adaydır. Nitel araştırma yöntemi ve fenomenolojik model kullanılmıştır. Elde edilen verilerin analizi sonucunda öğretmen adaylarının üstün yetenekli birey kavramıyla ilgili toplam 86 tane anlamlı metafor oluşturduğu belirlenmiş ve bu metaforlar 8 kategori altında toplanmıştır. Belirlenen kategoriler “Uygun Eğitimle Faydalı Olacak Birey, Farklı ve Özel İlgi Gerektiren Birey, Keşfedilmesi Gereken Değer, Değerli Birey, Zeki Birey, Çok ve Çeşitli Bilgiye Sahip Birey, Performansı Akranlarından Yüksek Birey ve Rehberliğe İhtiyaç Duyan Birey” şeklindedir. Özel eğitim kavramı için ise 102 öğretmen adayı 82 tane anlamlı metafor oluşturmuş ve bu metaforlar 4 kategoride değerlendirilmiştir. Özel eğitim kavramına ilişkin oluşturulan kategoriler “Emek ve İlgi Gerektiren Zorlukta, Kişiye Özgü, Rehberlik Gerektiren ve Hayati” şeklindedir. Araştırmada öğretmen adaylarının üstün yetenekli birey özelliklerinin bir kısmına dair fikirlerinin olduğu ve bu bireylerin eğitim öğretim ihtiyaçlarının farkındalığına dair metaforlar oluşturdukları belirlenmiştir. Özel eğitim kavramına ilişkin metaforlarda ise öğretmen adaylarının özel eğitimin önemi, zorluğu ve nasıl olması gerektiğiyle ilgili görüş bildirdikleri belirlenmiştir. Ayrıca, adaylar özel eğitimin gerekliliğini vurgulamış, nitelikli özel eğitimin ancak profesyonel eğitimcilerle olacağını düşündüklerini belirtmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Üstün yeteneklilik, Özel eğitim, Metafor, Sınıf öğretmeni aday

Sorumlu Yazar: Ahsen Seda Bulut, Dr. Öğr. Üyesi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Türkiye, ahsenseda@ahievran.edu.tr
ORCID ID: 0000-0003-2192-7799

Bu çalışmanın bir kısmı Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi’nde düzenlenen Eğitim Araştırmaları Birliği 8. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi’nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

2338

Atf için: Bulut, A. S. (2018). Sınıf öğretmeni adaylarının üstün yetenekli birey ve özel eğitim kavramlarına ilişkin algıları, *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(3), 2338-2356.

Giriş

Üstün yeteneğin bilimsel bir kavram olarak ele alındığı 19. yüzyıldan günümüze yapılan tanımlarda zaman içinde değişikliklere gidildiği görülmektedir (Yolcu, Tetik ve Çetken, 2018). Üstün yetenek ve üstün zekâ terimleri için literatürde birçok farklı tanım bulunmasının nedeni geleneksel yaklaşımlarla yeni yaklaşımlar arasındaki farklı bakış açılarıdır. Geleneksel yaklaşımda üstün zekâ/yetenek; standart zekâ testleri sonucunda belli bir zekâ bölümü puanının üstü olarak kabul edilmiştir (Çitil ve Ataman, 2018). Binet ve Simon 1905 yılında ilk zekâ testini geliştirmiştir. Binet, zekâyı oluşturan bileşenlerden bazılarını hafıza, hayal gücü, dikkat, anlama ve bireyin kendini eleştirebilme kabiliyeti diye ifade etmiştir (Binet ve Simon, 1905). Zekâ testleri uygulanan çocuklar puanlarına bakılarak zeki ve zeki olmayanlar olarak değerlendirilmiştir (Brown, Renzulli, Gubbins, Siegle, Zhang ve Chen, 2005). Ancak Gardner, Renzulli, Kaufman ve Sternberg gibi tek boyutlu bir değerlendirme yerine zekâyı çok boyutlu bakış açısıyla yaklaşan araştırmacılar da bulunmaktadır. Bu bakış açıları gösteriyor ki üstün yetenek/zekâ kavramında ilk zamanlarda genetik faktörler önemsendirken zamanla özel yetenekler dikkate alınmıştır. Türkiye'deki mevcut uygulamalarda da üstün yetenek tanısı alınmasında ve bu öğrencilerle ilgili yerleştirme kararlarının belirlenmesinde zekâ bölümünü temel alan geleneksel yaklaşımın hâkim olduğu görülmektedir. (Çitil ve Ataman, 2018). Üstünlük kavramını ifade etmede yabancı literatürde yaygın kullanım biçimleri "gifted, giftedness, talented, gifted and talented" iken; ulusal literatürde araştırmacılar "üstün yetenek, üstün zekâ, üstün yetenek/zekâ" ifadelerini kullanmıştır. Bu çalışmada üstün yetenekli ifadesi kullanılacaktır. Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) ise son dönemde "üstün yetenek" yerine "özel yetenek" ifadesini kullanmaya başlamıştır. Güncellenen bilim ve sanat merkezi yönergesinde yaptığı özel yetenekli öğrenci tanımı "zekâ, yaratıcılık, sanat, liderlik kapasitesi veya özel akademik alanlarda yaşlarına göre yüksek düzeyde performans gösteren öğrenci (MEB, 2015)" şeklindedir.

Üstün yetenekli bireylerin yaşlarına göre göstermiş oldukları üst düzey özelliklerinin geliştirilebilmesi ve kullanışlı hale getirilebilmesi açısından planlı, programlı ve profesyonel bir eğitime tâbi tutulmaları çok önemlidir. Bu öğrenciler, özellikleri ve gereksinimleri yönünden yaşlarından belirgin biçimde farklıdır ve normal müfredattan farklı eğitici programlarla desteklenmeye ihtiyaç duyarlar (Hunsaker, 1994; Feldhusen, 1997; Renzulli, 1999; Clark, 2002; Horn, 2002, Akt: Bakıoğlu ve Levent, 2013). Bu çocukların en iyi biçimde yetişebilmeleri için aile eğitiminde, öğretimde ve rehberlik hizmetlerinde değişiklikler gerekir (Columbus Grubu, 1991). Bu bireylere uygun eğitim ve öğretim ortamı hazırlama çabası tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de gündemdedir. Bu sebeple okul öncesi, ilkököl, ortaokul ve lise çağındaki özel yetenekli öğrencilerin bireysel yeteneklerinin farkında olmalarını ve kapasitelerini geliştirerek en üst düzeyde kullanmalarını sağlamak üzere Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde Bilim ve Sanat Merkezleri (BİLSEM)

açılmıştır. Merkezler, özel yetenekli öğrencilerin sosyal ve duygusal gelişim alanlarının bütünlük içerisinde ele alındığı kurumlardır. BİLSEM, öğrencilere bilimsel çalışma disiplini kazanma, disiplinler arası düşünme, sorunları çözme ya da belirlenen ihtiyaçları karşılamaya yönelik projeler gerçekleştirmelerini sağlama amaçları taşır. Eğitim öğretim faaliyetlerinin süresi öğrencilerin ilgi, yetenek ve ihtiyacına göre belirlenir. Öğrenciler örgün eğitimlerine akranları ile birlikte kayıtlı oldukları okullarında devam eder. Merkeze kayıtları yapılan öğrenciler uyum, destek eğitimi, bireysel yetenekleri fark ettirme, özel yetenekleri geliştirme ve proje üretimi/yönetimi alanlarında düzenlenmiş eğitim programlarına alınırlar. Üstün yetenekli bireylerin tespiti ve BİLSEM programlarına katılabilmeleri için bazı sınavlara girmeleri zorunludur. Bu sınavlara girebilmeleri için de aday gösterilmeleri gerekmektedir. Özel yetenekli olduğu düşünülen öğrenciler; okul öncesi eğitimi çağındaki çocuklar için veliler veya okul öncesi eğitim kurumları öğretmenlerince, ilkokul çağı öğrencileri için örgün eğitim kurumu sınıf öğretmenlerince, ortaokul ve lise öğrencileri için şube öğretmenler kurulunca verilen karar doğrultusunda aday gösterilir (MEB Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi, 2015). Ayrıca, BİLSEM’de görev yapacak öğretmenler MEB’in belirlediği bazı ölçütleri yerine getiren öğretmenlerin arasından seçilmektedir. Dolayısıyla, lisans programı öğretmenlik eğitimi alarak atanan öğretmen adaylarının her biri belli koşulları gerçekleştirerek ilerde BİLSEM öğretmeni olmaya aday olabilir.

Ülkemizdeki Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’ne göre (MEB, 2012) özel gereksinimi olan çocuklar sınıflandırılmasına bakıldığında üstün yetenekli bireylerin de bu sınıflandırmaya tabi tutulduğu görülür. Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilere yönelik eğitim öğretimi yürütecek öğretmenlerin yetiştirilebilmesi için de üniversitelerde özel eğitim bölümleri ve bu bölümlere bağlı olarak üstün yeteneklilerin/zekâlıların eğitimine yönelik anabilim dalları kurulmuştur. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (MEB, 2012)’ne göre sınıf öğretmenleri özel eğitimde çalışabilecek personel arasında gösterilmektedir. Dolayısıyla hem üstün yetenekli bireyleri tespit ve aday gösterme aşamasındaki görev ve sorumlulukları hem de ihtiyaç halinde özel eğitim kurumları ve BİLSEM’lerde görev alabilmeleri açısından düşünüldüğünde sınıf öğretmeni adaylarının “üstün yetenekli birey” ve “özel eğitim” kavramlarına yönelik algılarının belirlenmesi bu bireylerin tanınması ve eğitim-öğretimi için gerekli tedbirlerin alınması bakımından önem taşımaktadır. Zira literatürde öğretmenlerin öğrencilere yönelik algı ve tutumlarının, onların sınıftaki performanslarını, öğrencilerle etkileşim biçimlerini ve sınıf içinde kullandıkları öğretim yöntemlerini (Wood ve Floden, 1990; Rao ve Lim, 1999; Godwin, 2002; Gerow, Bordens ve Blanche Payne, 2007, Albion ve Ertmer, 2002; Curtis, 2005, Akt. Eraslan Çapan, 2010) etkilediğini gösteren araştırmalar bulunmaktadır. Curtis (2005), araştırmasında üstün yetenekli öğrencilere yönelik olarak öğretmenlerin geliştirmiş olduğu olumlu ve olumsuz algıların öğrencilerle yaptıkları çalışmalara yansıdığı sonucuna ulaşmıştır. Bu açıdan

bakıldığında öğretmen adaylarının bu kavramlara ilişkin görüş ve algılarının belirlenmesi ve elde edilen sonuçlar doğrultusunda eğitim öğretim sürecindeki planlamaların değerlendirilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Kelime anlamı olarak metafor dilimizde “benzetme, mecaz, eğretilme” gibi kavramlarla karşılık bulmaktadır. Metaforlar, bireylerin dış dünya algılarını en etkili biçimde ortaya çıkaran yapılardır (Yalçın, Özoğlu ve Dönmez, 2016). Oxford, Tomlinson, Barcelos, Harrington, Lavine, Saleh, Longhini (1998) metaforu bir kavram, olgu veya olayın başka bir kavram, olgu veya olaya benzetilerek açıklanması olarak tanımlamıştır. Metafor; kişinin üst düzeyde soyut, karmaşık veya kuramsal bir olguyu anlama ve açıklamada kullandığı güçlü bir zihinsel araç olarak açıklanmaktadır (Saban, Koçbeker ve Saban, 2006). Metaforlar birey tarafından bilinen bir kaynak alandan birey için yeni ve soyut bir nihai alana kavramsal bir ilişki kurarlar (Font, Bolite ve Acevedo, 2010). Miller (1987) metaforu “tecrübelerin dili” olarak tanımlarken Shuell, (1990) metafor kavramı için “Eğer bir resim 1000 kelimeye bedelse, bir metafor da 1000 resme bedeldir; çünkü bir resim sadece statik bir imge sunarken, bir metafor bir olgu hakkında düşünmek için zihinsel bir çerçeve sunmaktadır” ifadesini kullanmıştır. Lakoff ve Johnson (2005) metaforu bir şeyi başka bir şeye göre anlama ve tecrübe etme olarak tanımlamıştır. Fennel (1996) metaforların nitel veriler için zengin bir kaynak olduğunu belirtmiştir. Metaforların bireysel olması ve standardize edilememesi eğitimde soyut kavramları görselleştirme, somutlaştırma ve açıklamak amacıyla kullanılabilmesini sağlamaktadır (Singh, 2010). Denshire (2002) eğitim araştırmalarında kullanılan metaforların kişisel ve mesleki alanlar arasındaki ilişkiyi kurduğunu belirtmiştir.

Ulusal literatür taramasında metafor çalışmaları ile bireylerin kavramlara ilişkin algılarının belirlenmesine yönelik pek çok alanda çalışmaya rastlanmaktadır. Spesifik olarak bu çalışmanın konusuyla alakalı araştırıldığında Eraslan-Çapan (2010) ve Özsoy (2014) çalışmalarında farklı örneklem gruplarında “üstün yetenek” kavramına ilişkin algıyı metaforlar aracılığıyla ortaya koymuştur. Erişilebilen ulusal literatürde özel eğitim ihtiyacı içinde bulunan öğrencilerin gereksinimlerini karşılamaya yönelik çalışmalara (Demir ve Doğanay-Bilgi, 2018; Sivrikaya ve Eldeniz-Çetin, 2018; Odluyurt, 2018; İlik, 2017) ve özel eğitimde öğretmen ihtiyaçları, öğretmenlerin sorunları ve öğretim sürecini farklı çalışma gruplarıyla inceleyen (Güner-Yıldız ve Erdem, 2018; Bozgeyikli, 2018; Özyürek, 2008) çalışmalar bulunmaktadır. Ancak öğretmen adaylarında özel eğitim kavramına yönelik algının ne olduğunu metaforlar yoluyla inceleyen çalışmaya rastlanılmamıştır. Öğretmenlerin deneyimleriyle şekillendirdikleri algılarının davranışlarına ve sınıf içerisinde oluşturacağı atmosfere yansıtacağı düşünüldüğünde belirlenen kavramlara ilişkin algılarını ne olduğunun ortaya çıkarılması çok önemlidir.

Bu çalışmanın amacı sınıf öğretmeni adaylarının üstün yetenekli birey ve özel eğitim kavramlarına yönelik algılarını metaforlar aracılığıyla ortaya koymaktır.

Bu amaca yönelik olarak araştırmada aşağıdaki alt problemlerin yanıtları aranmıştır.

1. Öğretmen adaylarının üstün yetenekli birey kavramına ilişkin oluşturdukları metaforlar nelerdir ve bu metaforlar hangi kavramsal kategoriler altında değerlendirilebilir?
2. Öğretmen adaylarının üstün yetenekli birey kavramına ilişkin oluşturdukları kavramsal kategoriler cinsiyet ve sınıf düzeyine göre nasıl bir dağılım göstermektedir?
3. Öğretmen adaylarının özel eğitim kavramına ilişkin oluşturdukları metaforlar nelerdir ve bu metaforlar hangi kavramsal kategoriler altında değerlendirilebilir?
4. Öğretmen adaylarının özel eğitim kavramına ilişkin oluşturdukları kavramsal kategoriler cinsiyet ve sınıf düzeyine göre nasıl bir dağılım göstermektedir?

Yöntem

Araştırma Deseni

Bu araştırma nitel araştırma yöntemlerinden *olgubilim (fenomenoloji)* kullanılmıştır. Olgubilim araştırmalarında veri kaynakları, araştırmanın odaklandığı olguyu yaşayan ve bu olguyu dışa vurabilecek veya yansıtabilecek bireyler ya da gruplardır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2012). Fenomenolojide birey, bir fenomenle alâkalı bilinçli bir deneyiminden bahseder ve katılımcının kişisel deneyimleri ortaya çıkarılmaya çalışılır. Fenomenoloji, fenomenle ilgili deneyimin özüne odaklanır ve kişinin algısı, hissettikleri ortaya çıkarılmaya çalışılır (Patton, 1990). Bu araştırmada da ele alınan fenomen ise üstün yetenekli birey ve özel eğitim kavramlarıdır.

Çalışma Grubu

Araştırma 2015-2016 eğitim öğretim yılında Marmara bölgesinde bulunan bir devlet üniversitesinde sınıf eğitimi anabilim dalında öğrenim gören 102 öğretmen adayı ile yürütülmüştür. Anlamlı metaforlar üretmeleri açısından bakıldığında üstün yetenekli birey kavramı için 3. Sınıf düzeyinde öğrenim gören 46 ve 4. Sınıf düzeyinde öğrenim gören 40 kişi olmak üzere toplam 86 adaydan elde edilen veriler değerlendirmeye alınmıştır. Katılımcı adayların çoğunluğunu oluşturan kadın adayların sayısı 64 iken erkek adayların sayısı 22'dir. Özel eğitim kavramı için ise 62 kadın 20 erkek olmak üzere 82 adayın oluşturduğu metaforlar değerlendirmeye alınmıştır. Katılımcılar amaçlı örnekleme yoluyla seçilmiştir. Çalışma grubunun 3. ve 4. sınıf düzeyindeki öğretmen adaylarından seçilmesinin nedeni öğretmen adaylarının "Özel Eğitim" dersini 7. yarıyıldan almasıdır. Böylece "Özel

Eğitim" dersini alan օđretmen adaylarının փstun yetenekli birey ve փzel eğitim kavramlarına ilişkin algılarını ne yփnde etkilediği de araştırılacaktır.

Verilerin Toplanması

Araştırma ders saati sonrası sorumlu փđretim elemanından izin alınarak gerçekleştirilmiştir. փđretmen adaylarına daha փnce metaforlar aracılığıyla algılarının belirlenmesine dair çalışma yapılıp yapılmadığı sorusu yփneltilmiř tփm sınıflardan adayların benzeri çalışmalar neticesinde metafor çalışmalarına aşına olduğu yanıtı alınmıştır. Dolayısıyla araştırmacılar metafor çalışmasının nasıl yapılacağına ilişkin açıklama ve փrnekleri veri toplama aşaması փncesinde 5-6 dakikalık kısa bir sփre içinde gerçekleştirmiştir. Veri toplama aracı iki bփlmden oluşmaktadır. İlk bփlmde adayların demografik bilgilerine dair bilgiler yer alırken ikinci bփlmde kavramlara ilişkin açık uçlu sorular yer almıştır. Veriler փđretmen adaylarına "stun yetenekli birey... benzer; çünkü..." ve "zel eğitim...benzer; çünkü..." biçiminde açık uçlu sorular yazılı olarak yփneltilerek toplanmıştır. Araştırma formunda kullanılan "gibi" kelimesi ve hemen sonrasındaki "nk" ile başlayan cümle de metafor konusu ve metafor arasındaki benzerliği vurgulamak amacıyla hazırlanmaktadır (Eraslan apan, 2010). Araştırma gփnll փđretmen adayları ile yürütülmüş, sփre kısıtlaması getirmeden iyice düşünmelerine imkn verilmiş ve yanıtlarını bireysel olarak kğıda dփkmeleri sağlanmıştır.

Verilerin Analizi

Bu araştırmada, փđretmen adaylarından toplanan veriler analiz edilirken içerik analizi ve betimsel analiz kullanılmıştır. Bunun için փncelikle փđretmen adaylarının ֗retmiş oldukları metaforlar bilgisayar ortamına aktarılmış ve excel dosyasında listelenmiştir. Literatür taranarak konuyla ilgili yapılan çalışmalarda geçen kavramsal kategoriler gփzden geirilmıştir. Bu araştırmada ortaya çıkan metaforlar araştırmacı tarafından ayrı ayrı dikkatle incelenmiş ve gerekçesi ile birlikte değerlendirilerek benzer yanıtlar kavramsal kategorilere ayrılmıştır. Kullanılan metafor ile gerekçesi uyurmayan ya da gerekçesi yazılmayan metaforlar değerlendirilmeye alınmamıştır. Verileri alanda uzman başka bir akademisyen de aynı şekilde analiz etmiştir. Daha sonra araştırmacılar bir araya gelerek oluşturdukları kategorilerin uyumunu karşılaştırmış, oluşturulan kategoriler iki araştırmacının ortak kararıyla yeniden düzenlenmiş gփrř birliği sağlandıktan sonra kategorilerin son hali verilmiştir. Elde edilen kategoriler ve frekansları tablolaştırılmış, փđretmen adaylarının yanıtları ayrıntılı biçimde açıklanarak yanıtlarından փrnekler sunulmuştur. փrneklerin sunumunda adayların isimleri gizli tutulmuş ve փ1, փ2, փ3...փ86 şeklinde kodlanmıştır.

Bulgular

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi “Öğretmen adaylarının üstün yetenekli birey kavramına ilişkin oluşturdukları metaforlar nelerdir ve bu metaforlar hangi kavramsal kategoriler altında değerlendirilebilir?” şeklinde belirlenmiştir. Buna uygun olarak yapılan veri analizleri sonucunda öğretmen adaylarının üstün yetenekli birey kavramına ilişkin oluşturduğu metaforlar ve bu metaforların değerlendirildiği kavramsal kategoriler aşağıdaki belirtilmiştir.

Öğretmen adaylarının “Üstün yetenekli birey... benzer; çünkü.” açık uçlu sorusuna verdikleri cevapların analiz edilmesi sonucunda adayların 86 adet anlamlı metafor ürettiği belirlenmiştir. Kullanım gerekçeleri göz önüne alınarak olarak değerlendirildiğinde öğretmen adayları 8 farklı kategoride 86 tane metafor üretmiştir. Bu kategoriler ise şu şekildedir.

Tablo 1. Öğretmen adaylarının “üstün yetenekli birey” kavramına ilişkin ürettikleri metaforların kavramsal kategorileri

Kavramsal Kategoriler	Metafor Sayısı	%
Uygun Eğitimle Faydalı Olacak Birey	23	26,7
Farklı ve Özel İlgi Gerektiren Birey	16	18,6
Keşfedilmesi Gereken Değer	13	15,1
Değerli Birey	9	10,4
Çok ve Çeşitli Bilgiye Sahip Birey	7	8,1
Performansı Akranlarından Yüksek Birey	7	8,1
Zeki Birey	6	6,9
Rehberliğe İhtiyaç Duyan Birey	5	5,8
Toplam	86	100

Oluşturulan kategorilere ilişkin kullanılan metaforlar ve örnekler ise aşağıdaki gibidir.

Uygun eğitimle faydalı olacak birey. Uygun eğitimle faydalı olacak birey kategorisinde 23 adet metafor üretilmiştir. Bu kategoride üretilen metaforlar üretilen toplam metaforun yüzde 26,7'sini oluşturarak adaylar tarafından en çok sayıda metafor üretilen kategoriyi oluşturmuştur. Bu kategoride üretilen metaforlar ve belirtilme sıklıkları; çırpma aleti, telefon, gökkuşağı, elmas (3), çiçek açmış ağaç (5), bakır, tahta, kömür (2), içine girmeyi gerektiren bir kutu, gümüş, hammadde, bir binanın kolonları, açılmamış bir gonca, ampul, buğday, çamurdaki altın, çiçek (2) kartopu, kabına sığmayan su, çelik şeklindedir.

Bu kategoride bulunan metaforlara ilişkin katılımcı öğretmen adaylarının kullandığı ifadelerden bazı örnekler şöyledir:

“Üstün yetenekli birey **açılmamış bir goncaya** benzer; çünkü gerekli güneş ve su sağlanırsa çok güzel bir çiçeğe dönüşebilir (Ö27)”.

“Üstün yetenekli birey **ampule** benzer; çünkü doğru voltta enerji verilirse parlar, potansiyeli ortaya çıkar, çevreyi aydınlatır (Ö56)”.

Oluşturulan kategorilerden en fazla bu kategoride metafor üretilmiş olması nedeniyle, katılımcı öğretmen adaylarının çoğunda üstün yetenekli bireylerin eğitimin önemi ve uygun olması halinde potansiyellerinin ortaya çıkacağı yönünde bir algı bulunduğu yorumu yapılabilir. Adaylarda üstün yetenekli bireylerin kendilerine has eğitim ihtiyacına yönelik bir farkındalığın bulunması dikkat çekici ve olumlu bir durumdur.

Farklı ve özel birey. Farklı ve özel ilgi gerektiren birey kategorisinde 16 adet metafor üretilmiştir. Bu kategorideki metaforlar üretilen toplam metaforların yüzde 18,6'sını oluşturmuştur. Bu kategoride üretilen metaforlar ve belirtilme sıklıkları; anzer balı, güneş (2), herkesten farklı biri, gizemli bir kutu, özel bir birey (3), süper kahraman, çay bardağının üzerinde yüzen çöp tanesi, gül bahçesinde lale, gökkuşağı (2), papatyalar arasındaki gül, şekil ya da kokusu farklı bir çiçek, ünlü ressamların resmi şeklindedir.

Bu kategoride bulunan metaforlara ilişkin katılımcı öğretmen adaylarının kullandığı ifadelerden bazı örnekler şöyledir:

*“Üstün yetenekli birey **gizemli bir kutuya** benzer; çünkü içinden çok farklı şeyler çıkar, farklı düşünürler (Ö24)”.*

*“Üstün yetenekli birey **ünlü ressamların resmine** benzer; çünkü sadece özel ilgisi olan ve dikkatli bakan anlayabilir (Ö66)”.*

Bu kategorideki metaforlar öğretmen adaylarının üstün yetenekli bireyleri diğer insanlardan farklı ve özel insanlar olarak algıladıkları ortaya çıkartmıştır. Bazı adaylar bu ‘özel ve farklı olma’ durumunu yalnızca bu alanın uzmanının fark edebileceğini ifade etse de genel algı, bu durumun herkesçe fark edilen bir farklılık ve özel olma durumu şeklinde olduğudur.

Keşfedilmesi gereken değer. Keşfedilmesi gereken değer kategorisinde 13 adet metafor üretilmiştir. Bu kategorideki metaforlar üretilen toplam metaforların yüzde 15,1’ini oluşturmuştur. Bu kategoride üretilen metaforlar ve belirtme sıklıkları; icat, keşfedilmemiş bir cevher, keşfedilmemiş elmas, keşfedilmeyi bekleyen bir icat, keşfedilmemiş ada, keşfedilmemiş kıta, labirent, fark edilmemiş bir gül, açılmamış bir gül, yer altındaki maden (2), çamurdaki altın ve deniz kabuğu şeklindedir.

Bu kategoride bulunan metaforlara ilişkin katılımcı öğretmen adaylarının kullandığı ifadelerden bazı örnekler şöyledir:

*“Üstün yetenekli birey yer altındaki **madene** benzer; çünkü fark edilip işlenmesi gerekir” (Ö23).*

*“Üstün yetenekli birey **çamurdaki altına** benzer; çünkü onu bulup fark edemezsen zayıf olur” (Ö12).*

Bu kategoride yer alan metaforlar incelendiğinde öğretmen adaylarının, üstün yetenekli bireyleri değerli bulmanın yanı sıra “keşfedilmeleri” gerektiğiyle ilgili metaforlar ürettikleri belirlenmiştir. Bu bireyleri keşfetmek ve yeteneklerini ortaya çıkarıp bu yetenekleri değerlendirebilmeleri için çalışmalar

yapıldığı düşünülürse öğretmen adaylarının da bu konuda farkındalıklarının olması olumlu bir durum olarak yorumlanabilir.

Değerli. Değerli kategorisinde 9 adet metafor üretilmiştir. Bu kategorideki metaforlar üretilen toplam metaforların yüzde 10,4'ünü oluşturmuştur. Bu kategoride üretilen metaforlar ve belirtilme sıklıkları; mücevher, elmas, evdeki lüks vazo, altın madeni, ışık, orkide, çöldeki su, mucize, inci istiridyesi şeklindedir.

Bu kategoride bulunan metaforlara ilişkin katılımcı öğretmen adaylarının kullandığı ifadelerden bazı örnekler şöyledir:

“Üstün yetenekli birey çöldeki suya benzer; çünkü az ve değerlidir” (Ö17).

“Üstün yetenekli birey evdeki lüks vazoya benzer; çünkü tozunu alırken çok dikkat ederiz. Diğer tüm eşyalardan değerlidir” (Ö41).

Bu kategoride yer alan metaforlar incelendiğinde adayların üstün yetenekli bireylere bir değer atfettiği görülmektedir. Bu değer algısının bireylerin toplumda “nadir” olmasıyla alakalı olduğunu düşünen adayların yanı sıra üstün yeteneklileri mevcudiyet ve potansiyelleri nedeniyle değerli bulan adaylar da bulunmaktadır.

Çok ve çeşitli bilgiye sahip birey. Çok ve çeşitli bilgiye sahip birey kategorisinde 7 adet metafor üretilmiştir. Bu kategorideki metaforlar üretilen toplam metaforların yüzde 8,1'ini oluşturmuştur. Bu kategoride üretilen metaforlar ve belirtilme sıklıkları; gökkuşağı, meyveli pasta, deniz, Google, bilgi kutusu, kitap, kabından taşan su şeklindedir.

Bu kategoride bulunan metaforlara ilişkin katılımcı öğretmen adaylarının kullandığı ifadelerden bazı örnekler şöyledir:

“Üstün yetenekli birey Google'a benzer; çünkü aradığım tüm bilgilere sahiptir” (Ö63).

“Üstün yetenekli birey bilgi kutusuna benzer; çünkü bize ne zaman farklı bir bilgi ve değişik bir çözüm sunacağı belli olmaz” (Ö33).

“Üstün yetenekli birey meyveli pastaya benzer; çünkü pastanın çok çeşitli tatlara sahip olabilmesi gibi o da çok çeşitli bilgilere sahiptir” (Ö26).

Bu kategoride yer alan metaforlar incelendiğinde öğretmen adaylarının üstün yetenekli bireyleri çok ve çeşitli bilgilere sahip insanlar olarak algıladıkları görülmektedir.

Performansı akranlarından yüksek birey. Performansı akranlarından yüksek birey kategorisinde 7 adet metafor üretilmiştir. Bu kategorideki metaforlar üretilen toplam metaforların yüzde 8,1'ini oluşturmuştur. Bu kategoride üretilen metaforlar ve belirtilme sıklıkları; fazladan güneş görmüş çiçek, büyük ampul, her mevsim meyve veren ağaç, en ön sıradaki ayçiçeği, Ferrari, baharda ilk açan çiçek, turbo motor şeklindedir.

Bu kategoride bulunan metaforlara ilişkin katılımcı öğretmen adaylarının kullandığı ifadelerden bazı örnekler şöyledir:

“Üstün yetenekli birey her mevsim meyve veren ağaca benzer; çünkü başarısı her dönem üst düzeyde ve verimlidir” (Ö21).

“Üstün yetenekli birey en ön sıradaki ayçiçeğine benzer; çünkü güneşten en fazla öndeki yararlandığı için verimi diğerlerine göre yükselir” (Ö52).

“Üstün yetenekli birey Ferrari gibidir; çünkü bozulmadan yorulmadan üst düzey performansla çalışır” (Ö22).

Bu kategoride yer alan metaforlar incelendiğinde öğretmen adayları üstün yetenekli bireylerin akranlarına göre üst düzey performans gösterebilen bireyler olduğu algısına sahip oldukları görülmektedir. Bazı adaylar bu yüksek performansın sürekli ve kendiliğinden olduğunu belirtirken bazıları da üstünlerin yüksek performansını yorulmak bilmeden çalışmalarlarıyla ilişkilendirmiştir.

Zeki. Zeki kategorisinde 6 adet metafor üretilmiştir. Bu kategorideki metaforlar üretilen toplam metaforların yüzde 6,9'unu oluşturmuştur. Bu kategoride üretilen metaforlar ve belirtilme sıklıkları; Sherlock Holmes, bilim adamı, akıllı telefon, Einstein, annem, dedektif şeklindedir.

Bu kategoride bulunan metaforlara ilişkin katılımcı öğretmen adaylarının kullandığı ifadelerden bazı örnekler şöyledir:

“Üstün yetenekli birey akıllı telefona benzer; çünkü her şeyi yapmadan tahmin edebilir” (Ö19).

“Einstein'a benzer, normal değil üstün bir zekâ vardır” (Ö71).

“Annem'e benzer, sağlam matematik kafası vardır” (Ö24).

Bu kategoride yer alan metaforlar incelendiğinde öğretmen adaylarının üstün yetenekli bireylerin zekâsı üzerine yoğunlaştıkları görülür. Bazı adayların zekâyı, zekâyâ ilişkin geleneksel yaklaşımlarda olduğu gibi sayısal zekâ ve matematik zekâsı üzerinden tanımlamaları ve algılamaları dikkat çekmiştir. Bununla birlikte zeki olma durumunu iyi bir gözlemci olma, analitik zekâ ve üst düzey tahmin becerileri ile ilişkilendiren adaylar da mevcuttur.

Rehberliğe ihtiyaç duyan birey. Rehberliğe ihtiyaç duyan birey kategorisinde 5 adet metafor üretilmiştir. Bu kategorideki metaforlar üretilen toplam metaforların yüzde 5,8'ini oluşturmuştur. Bu kategoride üretilen metaforlar ve belirtilme sıklıkları; çamur, hamur, fidan, pasta malzemesi, ayna şeklindedir.

Bu kategoride bulunan metaforlara ilişkin katılımcı öğretmen adaylarının kullandığı ifadelerden bazı örnekler şöyledir:

“Üstün yetenekli birey çamura benzer; çünkü öğretmen şekillendirerek topluma kazandırır. Aksi takdirde toplumdan uzaklaşır” (Ö56).

“Üstün yetenekli birey hamura benzer; çünkü öğretmen ne şekil verirse o şekil meydana gelir” (Ö81).

Bu kategoride yer alan metaforlar incelendiğinde görülüyor ki, öğretmen adaylarında üstün yetenekli bireylerin ancak bir rehber eşliğinde performanslarını tam ve verimli olarak ortaya koyacağı fikri bulunmaktadır. Ancak oluşturulan metaforlardan yalnızca 5 tanesinin rehberlik ihtiyacını içermesi doğru olan bu algının öğretmen adaylarında yaygınlaştırılması gerektiği kanısını oluşturmaktadır.

Araştırmada sınıf düzeyleri açısından bakıldığında özel eğitim dersi alan ve almayan öğretmen adaylarının benzer metaforlar ürettiği ancak üstün yetenekli bireyin “rehberliğe ihtiyaç duyma” ve “uygun eğitimle faydalı olacak birey” kategorilerinde dersi alan 4. Sınıf düzeyindeki öğretmen adaylarının daha çok metafor üretmesi, bu dersin oluşturduğu bir farkındalık olarak yorumlanabilir.

Araştırmanın bulgularından “Uygun eğitimle faydalı olacak birey” ve “Rehberliğe ihtiyaç duyan birey”, “Keşfedilmesi gereken değer” ve “Değerli” bulgusu Eraslan-Çapan (2010)’ın araştırma bulgusu ile benzerlik gösterirken; “Değerli, Çok ve çeşitli bilgiye sahip birey, Zeki birey, Performansı akranlarından yüksek birey” bulguları Winebrenner, (2000), Silverman, (2000), Neumeister ve Adams, Pierce, Cassidy ve Dixon (2007) bulguları ile örtüşmektedir. Farklı ve özel ilgi gerektiren” bulgusu ise Dawis ve Rimm’in (1998) araştırma bulgularınca desteklenmektedir. Bu bulguların üstün yetenekli bireylerin genel akademik özellikleri ile ilgili bulgularla örtüştüğü görülmektedir.

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın bir diğer alt problemi “Öğretmen adaylarının üstün yetenekli birey kavramına ilişkin oluşturdukları kavramsal kategoriler cinsiyet ve sınıf düzeyine göre nasıl bir dağılım göstermektedir?” şeklinde belirlenmiştir. Bu alt problemin yanıtına ilişkin bulgular Tablo 2’deki gibidir.

Tablo 2. Üstün yetenekli birey kavramına ilişkin üretilen metaforların cinsiyet ve sınıf düzeyine göre dağılımı

Kategoriler	f	Kadın	Erkek	3.sınıf	4.sınıf	%
Keşfedilmesi Gereken Değer	13	9	4	9	4	15,1
Farklı ve Özel İlgi Gerektiren Birey	16	13	3	10	6	18,6
Değerli	9	7	2	7	2	10,4
Zeki	6	5	1	4	2	6,9
Çok ve Çeşitli Bilgiye Sahip Birey	7	5	2	5	2	8,1
Uygun Eğitimle Faydalı Olacak Birey	23	19	4	8	15	26,7
Performansı Akranlarından Yüksek Birey	7	2	5	3	4	8,1
Rehberliğe İhtiyaç Duyan Birey	5	4	1	0	5	5,8
Toplam	86	64	22	46	40	100

Araştırmada sınıf düzeyleri açısından bakıldığında özel eğitim dersi alan ve almayan öğretmen adaylarının benzer metaforlar ürettiği ancak üstün yetenekli bireyin “Rehberliğe İhtiyaç Duyma” ve “Uygun Eğitimle Faydalı Olacak Birey” kategorilerinde dersi alan 4. sınıf düzeyindeki öğretmen adaylarının daha çok metafor üretmesi, bu dersin oluşturduğu bir farkındalık olarak yorumlanabilir. Kadın adayların erkek adaylara nazaran daha çok metafor ürettiği kategorilerin “Keşfedilmesi Gereken Değer, Farklı ve Özel İlgi Gerektiren Birey, Uygun Eğitimle Faydalı Olacak Birey” kategorileri olduğu belirlenmiştir. Çalışmaya katılan adayların tamamına bakıldığında katılımcı adayların çoğunluğunun (%74) kadın adayların oluşturduğu da bilinmektedir.

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt problemi “Öğretmen adaylarının özel eğitim kavramına ilişkin oluşturdukları metaforlar nelerdir ve bu metaforlar hangi kavramsal kategoriler altında değerlendirilebilir?” şeklinde belirlenmiştir. Bu alt problemin yanıtlanmasına yönelik yapılmış veri analizleri aşağıdaki gibidir.

Öğretmen adaylarının “Özel eğitim... benzer; çünkü...” açık uçlu sorusuna verdikleri cevapların analiz edilmesi sonucunda adayların 82 adet anlamlı metafor ürettiği belirlenmiştir. Bu yanıtlar metaforların kullanım gerekçeleri göz önüne alınarak kategorilere ayrıldığında toplam 4 tane kategori oluşmuştur. Bu kategoriler:

Tablo 3. Öğretmen adaylarının “özel eğitim” kavramına ilişkin ürettikleri metaforların kavramsal kategorileri

Kavramsal kategoriler	Metafor sayısı	%
Emek ve ilgi gerektiren zorlukta	40	48.7
Kişiyne özgü	28	34.1
Rehberlik gerektiren	8	9.7
Hayati	6	7.3
Toplam	82	100

Oluşturulan kategorilere ilişkin kullanılan metaforlar ve örnekler ise aşağıdaki gibidir.

Emek ve ilgi gerektiren zorlukta. Emek ve ilgi gerektiren zorlukta kategorisinde 40 adet metafor üretilmiştir. Bu kategoride üretilen metaforlar üretilen toplam metaforun yüzde 48,7’sini oluşturarak adaylar tarafından en çok tercih edilen kategoriyi oluşturmuştur. Bu kategoride üretilen metaforlar ve belirtme sıklıkları; annelik (5), bakımlı bir bahçe (2), bebek bakıcılığı, bahçıvan (2), marangoz, kilden vazo yapmak, karınca, sulanması gereken çiçek, yeni doğmuş bebek, ağaç, çiçek bakımı (2), yokuşta merdiven çıkmak, bir bahçedeki en güzel çiçeği yetiştirmek, resim yapmak, kırpılınca güzelleşen bahçe, tarla-çiftçi ilişkisi, toprağa atılmış tohum, tamirci, kömürü elmasa dönüştürme, dağ, değerli taş

işlemesi, toprağı kurumuş ağaç, kuyumculuk, anzer balını oluşturma, aslan terbiyeciliğı, yaralı bir kuş tedavisi, çöldeki bir ağaç, lüks araba, aile ilgisi (2) şeklindedir.

Bu kategoride bulunan metaforlara ilişkin katılımcı öğretmen adaylarının kullandığı ifadelerden bazı örnekler şöyledir:

“Özel eğitim bebek bakıcılığına benzer; çünkü eğitimleri bebek bakımı gibi sabır, hoşgörü ve emek ister” (Ö78).

“Özel eğitim bir bahçedeki en güzel çiçeğı yetiştirmeye benzer; çünkü çok fazla emek ister” (Ö45).

En çok metafor üretilen bu kategoride yer alan metaforlar incelendiğinde adayların özel eğitim kavramını emek verme ve çokça ilgi isteme durumlarıyla ilişkilendirdikleri görülmektedir. Özel eğitimin muhatapları düşünüldüğünde ortaya çıkan bu algının doğru ve anlaşılabilir olduğu söylenebilir.

Kişiyeye özgü. Kişiyeye Özgü kategorisinde 28 adet metafor üretilmiştir. Bu kategoride üretilen metaforlar üretilen toplam metaforun yüzde 34,1'ini oluşturmuştur. Bu kategoride üretilen metaforlar ve belirtme sıklıkları; ağaç dalı, özel müşteriye sunulan pasta, gökkuşağı, çiçekli bir bahçe (2), kan grubu, insülin, özel bir kurum (3), dershanedeki bire bir dersler, bir bahçenin bakımını üstlenme, gökkuşağı, bir yoldaki her bir çakıl taşı, eşya veya bir şekle benzetmeye çalıştığımız bulut (2), zamanından sonra ekilmiş çiçek tohumu, anne şeklindedir.

Bu kategoride bulunan metaforlara ilişkin katılımcı öğretmen adaylarının kullandığı ifadelerden bazı örnekler şöyledir:

“Özel eğitim kan grubuna benzer; çünkü hastaya nasıl kendisine özel kan verilmesi gerekiyorsa aynı eğitimi almak onlar için eksik ve olumsuz sonuçlar doğurabilir” (Ö29).

“Özel eğitim dershanedeki birebir derslere benzer; çünkü herkesin sorusu(nu) farklı olacağından teke tek ilgilenilmelidir” (Ö73).

Özel eğitimine ilişkin en çok metafor üretilen bir diğer kategori olan kişiyeye özgü kategorisinde adayların oluşturduğu metaforlar bu noktada farkındalığının bulunması açısından düşünüldüğünde oldukça anlamlıdır. Zira özel eğitimde bireysel ihtiyaçlar ve eğitimin kişiyeye özgü olma durumu ön plandadır.

Rehberlik gerektiren. Rehberlik Gerektiren kategorisinde 8 adet metafor üretilmiştir. Bu kategoride üretilen metaforlar üretilen toplam metaforun yüzde 9,7'sini oluşturmuştur. Bu kategoride üretilen metaforlar ve belirtme sıklıkları; marangoz (3), hamur yoğurma (2), güneş, çiçek-bahçıvan, rehber şeklindedir.

Bu kategoride bulunan metaforlara ilişkin katılımcı öğretmen adaylarının kullandığı ifadelerden bazı örnekler şöyledir:

“Özel eğitim *çiçek-bahçivan ilişkisine benzer; çünkü büyümesi için işi bilen bir destekçi gerekir*” (Ö32).

“Özel eğitim *marangozluk yapmaya benzer; çünkü tahtaya ancak o şekil verir*” (Ö51).

Adayların yaklaşık %10’unda özel eğitimin uzman bir rehber eşliğinde olması gerektiği algısı bulunmaktadır.

Hayati. Hayati kategorisinde 6 adet metafor üretilmiştir. Bu kategoride üretilen metaforlar üretilen toplam metaforun yüzde 7,3’ünü oluşturmuştur. Bu kategoride üretilen metaforlar ve belirtme sıklıkları; çok parçalı puzzle, altın, şarj aleti, su-yemek, sevgi, ekmek-su şeklindedir.

Bu kategoride bulunan metaforlara ilişkin katılımcı öğretmen adaylarının kullandığı ifadelerden bazı örnekler şöyledir:

“Özel eğitim *şarj aletine benzer; çünkü ihtiyacı olan bir çocuk için olmazsa olmaz*” (Ö67).

“Özel eğitim *su içmek ve yemek yemeye benzer; çünkü hayatın olmazsa olmazlarıdır*” (Ö45).

Katılımcı adayların yaklaşık olarak yüzde 7’si ihtiyaç duyan bireylerin eğitiminde özel eğitimin hayati önem taşıdığını belirtmiştir.

Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın dördüncü alt problemi “Öğretmen adaylarının özel eğitim kavramına ilişkin oluşturdukları kavramsal kategoriler cinsiyet ve sınıf düzeyine göre nasıl bir dağılım göstermektedir?” şeklinde belirlenmiştir. Bu alt problemin yanıtına yönelik veri analizleri Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. Öğretmen adaylarının “özel eğitim” kavramına ilişkin kullandıkları metaforların cinsiyet ve sınıf düzeyine göre dağılımı

Kategoriler	f	Kadın	Erkek	3.sınıf	4.sınıf	%
Emek ve İlgi Gerektiren Zorlukta	40	32	8	23	17	48,7
Kişiyne Özgü	28	20	8	12	16	34,1
Rehberlik Gerektiren	8	6	2	3	5	9,7
Hayati	6	4	2	5	1	7,3
Toplam	82	62	20	43	39	100

Adayların cinsiyet ve sınıf düzeyine göre dağılımlarına ayrıntılı olarak bakıldığında hem kadın adayların hem de erkek adayların algılarının özel eğitimde emek ve ilgi gerektiren zorluk ve kişiyne özgü kategorilerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Özel eğitim dersini 4. sınıfta alan öğretmen adaylarının sınıf düzeyine göre ürettikleri metaforların dağılımına bakıldığında; “emek ve ilgi gerektiren zorlukta” kategorisinde 3. sınıftaki adayların 4. sınıftakilere nazaran daha yüksek oranda metafor ürettiği belirlenmiştir (3. Sınıf %53, 4. Sınıf %43). Buna göre, 3. Sınıf adayların özel eğitimi daha zor buldukları söylenebilir. “Kişiyne özgü” kategorisinde ise 4. sınıftaki adaylar 3. sınıftaki adaylardan daha yüksek oranda metafor üretmiştir (3. Sınıf %27, 4. Sınıf %41). “Hayati”

kategorisindeki oranlara bakıldığında, 3. Sınıf düzeyindeki adaylar daha çok metafor üretirken (3. Sınıf %11, 4. Sınıf %3); “Rehberlik Gerektiren” kategorisinde de 4. sınıf düzeyindeki adayların daha yüksek oranda metafor ürettiği görülmüştür (3. Sınıf %7, 4. Sınıf %12,8). Genel olarak bakıldığında, 4. sınıf düzeyindeki öğretmen adaylarının özel eğitimin kişiye özgülüğü ve rehberlik gerektirmesi durumlarına odaklanırken, 3. sınıftaki adaylar özel eğitimin çok emek gerektirmesi bakımından zor aynı zamanda da hayati derecede önem taşımaya yoğunlaşmıştır.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Araştırmanın sonuçlarına göre, üstün yetenekli kavramı ele alındığında bu çalışmadaki katılımcı öğretmen adaylarında görülen üstün yetenekli algısının literatürle uyum içinde olduğu görülmektedir (Eraslan-Çapan, 2010; Özsoy, 2014). Bununla birlikte bazı öğretmen adaylarının, üstün yeteneklilerin zekâsına ve kapasitesine vurgu yaparken; zekâyı sözel ve sayısal yeterlilikler ekseninde tek boyutlu olarak ele aldıkları gözlenmiştir. Öğretmen adayları, üstün yetenekli bireyleri değerli ve önemli bulduklarına dair algılarını ifade etmekle birlikte önemli bir kısmı bu bireylere yönelik eğitim-öğretim ve rehberlik ihtiyacının da vurgusu yapmıştır. Adaylarda bu farkındalığın bulunması önemli bir bulgudur. Ancak oluşturulan metaforların nedenlerinin araştırıldığı kısımda öğretmen adaylarının üstün yeteneklilere yönelik yanılgılara sahip olduğu da görülmektedir. Sak (2011) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada Türkiye’de insanların üstün yetenekliler/zekâlılar ile ilgili yaygın yanılgıları belirlenmeye çalışılmıştır. Buna göre katılımcılarda var olan bazı yanılgılar ve oranları şöyledir: üstün zekâlı çocuklar her alanda üstün zekâlıdır (%34,4), üstün zekâlı olarak doğan hayat boyu üstün zekâlı kalır (%28,4), insanlar üstün zekâlı doğar sonradan üstün zekâlı olmazlar (%39,4). Bu çalışmada da öğretmen adayları üstün yetenekli öğrencilere aranılan tüm bilgilere sahip olma, daima kendiliğinden yüksek performanslı olma, yorulmak bilmeden çalışabilme, her şeyi tahmin edebilme, her alanda her zaman üst düzey başarı gösterme gibi özellikler atfederek üstün yetenekli bireyleri insanüstü denilebilecek özelliklerle tanımlamıştır. Özel gereksinimli bireylerin özel bir eğitim alması genel bir kabule dayanmakla birlikte, örgün eğitim içerisinde üstün yetenekli öğrencilerin yetersizliğe sahip öğrencilere kıyasla daha az bir önem ve ilgiye mazhar oldukları söylenebilir (Ataman, 2009). Bunun en önemli nedeni olarak da bu öğrencilerle ilgili yanlış inanç ve ön yargıların yaygınlığı gösterilebilir (Ataman, 2007; Ataman, 2009). Bu nedenlerden dolayı üstün yetenekli öğrenciler, son dönemde eğitim konusunda önemli gelişmeler olsa da özel eğitim alanındaki eğitim imkânlarını yeterince kullanamayan ve göz ardı edilen grup olmuşlardır.

Ülkemizde üstün yetenekli bireylerin eğitimi ve özellikleri ile ilgili çalışmalar üniversite bünyelerinde özel eğitim anabilim dalı altında yürütülmektedir. Milli eğitim bakanlığının özel eğitim hizmetleri yönetmeliğine bakıldığında da özel eğitime gereksinimi olan öğrenciler sınıflanırken ağırlıklı olarak zihinsel yetersizliği olan, öğrenme güçlüğü yaşayan, iletişim sorunları olan

kaynaştırma öğrencilerden bahsedildiği görülmektedir. Dolayısıyla bu çalışmada öğretmen adaylarının üstün yetenekli bireylerle ve özellikleri ilgili literatürle örtüşen bir algıda olduğu bulgusuna rastlanmakla birlikte, özel eğitim çerçevesinde düşünüldüğünde özel eğitimin yalnızca zihinsel yetersizlik yaşayan öğrencilerin gereksinimi olduğuna dair bir algı olduğu gözlenmiştir. “Özel eğitim yaralı bir kuş tedavisi gibidir, çünkü kolu kanadı kırık ilgiye ihtiyacı olan bireyleri içerir” , Özel eğitim toprağı kurumuş ağaç gibidir çünkü bir işe yaramaz gibi gözüke de emekle su vererek yaşama döndürülür”, Özel eğitim kömürü elmasa dönüştürmek gibidir çünkü değersiz işe yaramaz gözüken bir şeyin ne kadar değerli olduğu ortaya çıkar”, “Özel eğitim zamanından sonra ekilmiş çiçek tohumunu yaşatmaya benzer, çünkü bir takım geç kalınmışlık ve engellere meydan okur” gibi metaforlar öğretmen adaylarının bu algısını destekleyen metaforlardır. Başka bir ifade ile öğretmen adayları, yetersizliklere odaklanmış ve özel eğitime üstün yetenekli bireylerin de ihtiyacı olduğunu gözden kaçırmıştır denilebilir. Bu bulguya benzer ifadeler literatürde de bulunmaktadır (Ataman, 2009). Öğretmen adaylarında bulunan bu yanlışların nedeni bilgi eksikliği ve özel eğitim gereksinimi bulunan kişilerle olan yaşantı eksikliği olabilir. Öğretmen adaylarının yaklaşık olarak yarısından fazlasının özel eğitimin zorlu ve zorunluğuna dair yorum yapması sorumluluklarının farkında olduklarına yorulabilir. Literatüre bakıldığında ülkemizde özel eğitim kavramına ilişkin algının metaforlar yoluyla araştırıldığı çalışma bulunmamaktadır. Üstün yetenekli bireylere ve özel eğitime olan bakışın nasıl olduğunun özel eğitim öğretmenleri, özel eğitim bölümünde okuyan öğretmen adayları, BİLSEM öğretmenleri, BİLSEM ile farklı özel eğitim kurum idarecileri ve öğrenci velileri gibi farklı örneklem gruplarında araştırılması; özel eğitimin ağırlıklı olarak bu gruplarla yapıldığı düşünülürse oldukça önemlidir. Benzer çalışmalar bu gruplar ile de yapılarak farklı örneklem gruplarının görüşlerinin ortaya çıkması sağlanabilir, karşılaştırma yapılabilir. Böylece, bu kavramlara ilişkin varsa yanlışlar ortaya çıkarılabilir, düzeltilmesi için adımlar atılarak eğitim öğretim ortamı düzenlemesi yapılabilir. Özel eğitim ihtiyacı içinde bulunan üstün yetenekli ya da bazı yetersizliklere sahip olan bireylerin eğitim ihtiyacını karşılamak isterken ilk önce onların doğru tanımak gerekmektedir. Bu çalışmada grubunda da üstün yetenek ve özel eğitim kavramlarıyla ilgili yaygın fikirlerin ortaya çıkmasıyla birlikte kişilerde bazı yanlışların da bulunduğu görülmektedir. İleriki yaşamlarında aktif olarak eğitim- öğretim hayatında rol alacak geleceğin öğretmenlerinin verimli bir eğitim ortamı oluşturabilmesi için bu yanlışların düzeltilmesi gerekmektedir. Araştırmacılar bu çocukların kim olduğu sorusunu yanıtlayacak çalışmalar yaptıktan sonra ne gibi ihtiyaçları olacağını tespit etmeli ve bunu uygulayıcılara aktarmalıdır. Unutulmamalıdır ki; üstün yetenekli ve özel eğitim ihtiyacı bulunan bireyleri belirleme ailelerin merakını gidermek ya da kişileri etiketleme amacıyla değil; bu bireylerin potansiyellerini ortaya çıkarıp geliştirmek için uygun eğitim programına yönelmelerine yardımcı olmaktır (Tarhan ve Kılıç, 2014).

Kaynakça

- Ataman, A. (2007). Üstün zekâlılar ve üstün yetenekliler. İçinde S. Eripek (Ed.), *Özel Eğitim* (172-194) Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi.
- Ataman, A. (2009). *Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitime giriş*. Ankara: Gündüz Yayıncılık.
- Bakioğlu, A. ve Levent, F. (2013). Üstün yeteneklilerin eğitiminde Türkiye için öneriler. *Üstün Yetenekli Eğitimi Araştırmaları Dergisi (Journal of Gifted Education Research)*, 1(1), 31-44.
- Binet, A. ve Simon, T. (1905). New methods for the diagnosis of the intellectual level of subnormals. *L'annee Psychologique*, 12, 191-244.
- Bozgeyikli, H. (2018). Psychological needs as the working-life quality predictor of special education teachers. *Universal Journal of Educational Research* 6(2), 289-295.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Columbus Group. (1991). Unpublished transcript of the meeting of the Columbus Group. Columbus, Ohio.
- Curtis, J. (2005). *Preservice teacher' attitudes toward gifted students and gifted education*. Doktora tezi, Columbia Üniversitesi, USA.
- Çitil, M., Ataman, A. (2018). İlköğretim çağındaki üstün yetenekli öğrencilerin davranışsal özelliklerinin eğitim ortamlarına yansımaları ve ortaya çıkabilecek sorunlar. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38(1): 185-23.
- Davis, G. ve Rimm, S. (1998). *Education of the gifted and talented* (4th ed.). Englewood Cliffs NJ: Prentice-Hall.
- Demir, M. ve Doğanay-Bilgi, A. (2018). Yazıca zenginleştirilmiş oyunun anaokuluna devam eden zihin yetersizliği olan öğrencilerin yazı farkındalığı becerilerine etkisi. *İlköğretim Online*, 17 (1), 450-468.
- Denshire, S. (2002). Metaphors we live by: ways of imagining practice. *Qualitative Research Journal*, 2 (2), 28-46.
- Eraslan-Çapan, B. (2010). Öğretmen adaylarının üstün yetenekli öğrencilere yönelik metaforik algıları. *Uluslararası Sosyal Araştırma Dergisi*, 3 (12), 140-154.
- Fennel, H. (1996) *An Exploration of principals' metaphors for leadership and power*. 24.11.2017 tarihinde <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED399626.pdf> adresinden erişilmiştir.

- Font, V., Bolite, J. ve Acevedo, J. (2010). Metaphors in mathematics classrooms: analyzing the dynamic process of teaching and learning of graph functions. *Educational Studies in Mathematics*, 75,131–152.
- Güner-Yıldız, N. ve Erdem, R. (2018). Use of rewards İn special and general education: focus group Interviews. *Kastamonu Education Journal*, 26 (1), 29-37.
- İlik, Ş.Ş. (2017). Examination and evaluation of individualized education programs prepared for intellectual disability students. *Journal of Human Sciences*, 14(4), 4899-4909.
- Lakoff, G. ve Johnson, M. (2005). *Metaforlar hayat, anlam ve dil*. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Miller, S. (1987). Some comments on the utility of metaphors for educational theory and practice. *Educational Theory*, 37, 219-227.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2015). Millî Eğitim Bakanlığı bilim ve sanat merkezleri yönergesi. Ankara.
- Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2012). Özel eğitim hizmetleri yönetmeliği. Ankara.
- Neumeister, K. L. S., Adams, C. M., Pierce, R. L., Cassady, J. C. ve Dixon, F. A. (2007). Fourth-grade teachers' perceptions of giftedness: Implications for identifying and serving diverse gifted students. *Journal for the Education of the Gifted*, 30(4), 479-499.
- Odluyurt, S. (2018). Özel gereksinimli çocuklarda okulöncesi kaynaştırmaya hazırlık etkinlikleri. *İlköğretim Online*. 17(2), 1-18.
- Oxford, R. L.; Tomlinson, S.; Barcelos, A.; Harrington, C.; Lavine, R. Z.; Saleh, A. ve Longhini, A. (1998). Clashing metaphors about classroom teachers: Toward a systematic typology for the language teaching field. *System*, 26, 3-50.
- Özsoy, Y. (2014). Bilim ve sanat merkezi öğrenci, öğretmen ve velilerinin üstün yetenekli öğrenci kavramına ilişkin metaforları. *Journal of Gifted Education Research*, 2(1), 74-87.
- Özyürek, M. (2008). Nitelikli öğretmen yetiştirmede sorunlar ve çözümler: özel eğitim örneği. *Journal of Turkish Educational Sciences*, 6(2), 189-226.
- Patton, M. Q. (1990). *Qualitative evaluation and research methods*. Newbury Park, CA: Sage.
- Renzulli, J. S. (2000). The identification and development of giftedness as a paradigm for school reform. *Journal of Science Education and Technology*, 9(2), 95-114.
- Saban, A, Koçbeker, B. N. ve Saban A. (2006). Öğretmen adaylarının öğretmen kavramına ilişkin algılarının metafor analizi yoluyla incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 6 (2), 461-522.

- Sak, U. (2011). Prevalence of misconceptions, dogmas, and popular views about giftedness and intelligence: a case from Turkey. *High Ability Studies*, 22(2), 179-197.
- Shuell, T. J. (1990). Teaching and learning as problem solving. *Theory into Practice*, 29, 102-108.
- Silverman, L. (2000). "Characteristics of giftedness. *gifted development*." 11.02.2017 tarihinde www.gifteddevelopment.com adresinden erişilmiştir.
- Singh, K. (2010). Metaphor as a tool in educational leadership classrooms. *Management in Education*, 24(3), 127-131.
- Sivrikaya, T. ve Eldeniz-Çetin, M. (2018). Öykü yazma stratejisinin kaynaştırma öğrencilerinin öykü yazma becerilerine etkisi. *Education Sciences*. 13(1) ,2-18.
- Tarhan, S. ve Kılıç, Ş. (2014). "Üstün yetenekli bireylerin tanılanması ve Türkiye'deki eğitim modelleri", *Üstün Yetenekliler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 27-43.
- Winebrenner, S. (2000). Gifted students need an education, too, *Educational Leadership*, 17, 52-56.
- Yalçın, M., Özoğlu, E. ve Dönmez, A. (2016). Öğretim elemanlarının araştırma görevlisi kavramına ilişkin metaforik algıları. *Eğitim ve Bilim*. 41 (185), 19-32.
- Yolcu, S., Tetik, G. ve Çetken, H. Ş. (2018). Okul öncesi öğretmenlerinin üstün yetenekli çocuklar hakkındaki görüşlerinin belirlenmesi (Uşak ili örneği). *Gazi University Journal of Gazi Educational Faculty*, 38(1), 159-183.